

Posjedovni odnosi križevačkih pavlina i lokalnog stanovništva na primjeru posjeda Lemeš i Erdovec

DEJAN PERNJAK

Križevčine 30

HR – 48 260 Križevci

dpernjak@gmail.com

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

Primljeno / Received: 15. 10. 2019.

Prihvaćeno / Accepted: 11. 11. 2019.

Pavlini su katolički crkveni red koji je osnovan početkom 13. stoljeća u južnoj Mađarskoj. Na hrvatski prostor dolaze oko 1244. godine, kada je osnovan samostan u Dubici, i samostan u Remetama pokraj Zagreba, koji je osnovan 1240. ili 1244. godine. U Križevce dolaze u vrijeme takozvane pavlinske redovničke obnove, koja traje tijekom 17. stoljeća. Na poticaj Ivana Zakmardija Dijankovečkoga 1665. godine osnovan je pavlinski samostan u Križevcima, ali pavlini u Križevce službeno ulaze tijekom travnja 1667. godine, kada je razriješen njihov spor s franjevcima. Svoj imetak pavlini su povećavali donacijama, zajmovima i raznim legatima. Tako su stekli i posjede na području Lemeša i Erdovca. Na primjeru tih dvaju posjeda, u članku sam donio pregled posjedovnih odnosa između križevačkih pavlina i lokalnih plemića, kao i između križevačkih pavlina te puka. Do svojih posjeda pavlini su dolazili darovnicom, zajmom, trgovinom ili zamjenom. U posjed Lemeša ušli su već 1667. godine, kada je zabilježen prvi spor koji su imali zbog ometanja svojega posjeda, dok najstariji dokument koji se u pavlinskoj arhivskoj građi tiče Erdovca potječe iz 1641. godine.

Ključne riječi: pavlini, Križevci, Donji grad, Lemeš, Erdovec, Ivan Zakmardi Dijankovečki, posjedovni odnosi, pavlinski samostan sv. Ane u Križevcima

1. Uvod

Katolički crkveni red pavlini ili Red braće sv. Pavla prvoga pustinjaka nastao je početkom 13. stoljeća u južnoj Mađarskoj, a najvjerojatnije 1215. godine. Taj red je u početku bio pustinjački, a kasnije je postao samostanski. Teško je odrediti točan datum ili dan njegova nastanka. Primjerenije je reći da je nastajao, jer red, kako ističe povjesničarka Silvija Pisk, nije osnovan, nego je nastajao od početka 13. stoljeća do 1308. godine, kada je dobio službeno priznanje.¹ Cilj i svrha njegove kongregacije bili su, kako pak ističe Zdravka Krpina, aktivno-kontemplativni život i svećeničko djelovanje po vlastitim crkvama.² Pavlinski kroničar iz 16. stoljeća Grgur Gyöngyösi u svojem djelu *Vitae fratrum eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi eremita* bilježi da je 1215. godine pečujski biskup Bartolomej odlučio

sagraditi crkvu sv. Jakova Apostola sa samostanom na Pataču, a da bi pustinjake potaknuo na udruživanje³ te im propisao pravila života u zajednici: osim molitve i uzorna života, pavlini su bili dužni činiti pokoru i živjeti od ručnoga rada.⁴ Nakon brojnih peripetija, red je

¹ Silvija Pisk, *Pustinjaci podno Garić planine* (Zagreb: Leykam international, 2016), str. 34.

² Zdravka Krpina, *Leksikon katoličkih redova. Muški redovi* (Zagreb: Naklada sv. Antuna, 2015), str. 251–252.

³ Gregorius Gyöngyösi, *Vitae fratrum eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi eremita* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988), str. 37–38. Vidi i: Ante Sekulić, »Pregled povijesti pavlina«, u: Đurđica Cvitanović, Vladimir Maleković, Jadranka Petričević (urednici), *Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244-1786. Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, umjetnički obrt, književnost, glazba, prosvjeta, ljekarstvo, gospodarstvo* (Zagreb: Globus / Muzej za umjetnost i obrt, 1989), str. 31–40, na str. 31; Ante Sekulić, *Pavlinski prinosi hrvatskoj književnosti* (Zagreb: Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog centra P.E.N.-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljentištvu, 1997), str. 63.

⁴ [Andreas Eggerer], *Fragmen panis corvi protoeremitici seu Reliquiae annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum eremitarum Sancti Pauli Primi eremita* (Viennae: Ex officina typographica Matthaei Cosmerovij, 1663), str. 65–70. Vidi i: Casparus Mallechich, *Quadripartitum regularium* (Viennae: Typis Annae Franciscuae Voigtin, 1708), str. 25; Franciscus Orosz, *Synopsis annalium eremi-coenobiticorum*

odobren 16. studenog 1328. godine bulom *Per sancte contemplationis studium* pape Ivana XXII.⁵

Na hrvatskom prostoru pavlini borave već oko 1244. godine, kada su osnovane prve pavlinske zajednice u Dubici (1244.) i u Remetama pored Zagreba (1240. ili 1244. godine).⁶ Nakon Dubice i Remeta, pavlini dolaze u Bački Monoštor (1282.), Slankamen (1294.) i u samostan Blažene Djevice Marije pored Čepićkog jezera u podnožju Učke (1287.), pa se ti samostani smatraju najstarijom zabilježenom prisutnošću pavlinā na hrvatskom području. Tijekom 14. stoljeća podignuti su brojni samostani. Primjerice, 1301. godine samostan Bakva (Donja Bukovica) pored Virovitice (danas Špišić-Bukovica), 1303. godine samostan sv. Petra u Zlatu (Petrova gora), a 1375. godine samostan u Čakovcu, kojem je naziv najprije bio samostan Majke Božje i Svih Svetih, a kasnije samostan sv. Helene. Sjeverno od Bjelovara na obroncima Bilogore utemeljena je pavlinska zajednica u Strezi 1374. godine (samostan Svih Svetih).⁷ Tijekom 1400. godine osnovan je najjači, najznačajniji i najutjecajniji pavlinski samostan. Riječ je o samostanu Blažene Djevice Marije u Lepoglavi, u kojem su djelovali i brojni pitomci križevačkog pavlinskog samostana sv. Ane. Početkom 15. stoljeća, točnije 1404. godine, utemeljen je samostan Blažene Djevice Marije u Kamenskom, znači nedaleko od Karlovca, dok je 1412. godine utemeljen samostan u Dobroj Kući u Daruvaru, kada je utemeljen i samostan u Crikvenici.⁸ Car Fridrih III. pavlinima je 1459. godine darovao stari benediktinski samostan u Svetom Petru u Šumi, koji postaje najznačajniji samostan na našem najvećem poluotoku. Iz 15. stoljeća je i samostan u Brinju, ali se ne zna točna godina njegova osnivanja. Tijekom 16. stoljeća nije osnovan nijedan samostan. Razlog tome bila je velika osmanlijska opasnost, koja je najprije rezultirala porazom kršćanske vojske još 1493. godine u bitki

na Krbavskom polju, a onda i porazom na Mohaču 1526. godine. Nakon tog razdoblja uslijedilo je razdoblje obnove pavlinskog reda, pa se tako tijekom 17. stoljeća osniva i pavlinski samostan sv. Ane u Križevcima.

2. Dolazak pavlinā u Križevce

Za dolazak pavlinā u Križevce najzaslužniji je protonotar Hrvatskog i Slavenskog kraljevstva Ivan Zakmardi Dijankovečki, koji se rodio u Križevcima oko 1600. godine, gdje je i proveo djetinjstvo. *Humaniora* je završio kod isusovaca u Zagrebu, a daljnje školovanje nastavio je u Olomucu, gdje je 1625. godine⁹ stekao zvanje magistra filozofije, nakon čega se vratio u Hrvatsku.¹⁰ U razdoblju do 1644. godine, kada je imenovan protonotarom Kraljevine Hrvatske i Slavonije, obavljao je dužnost pravnika Zagrebačke biskupije, pri čemu je 1632. godine postao plemićki sudac u Križevačkoj županiji, a kasnije i u Zagrebačkoj te Varaždinskoj županiji, dok je 1638. godine postao blagajnik Sabora, a imenovan je i u komisiju za rješavanje takozvanog »vlaškog pitanja«.¹¹ Najveća ostavština Ivana Zakmar-

ff. eremitarum Ordinis S. Pauli Primi eremita (Sopronii: Typis Annae Mariae Rennauerin, 1747), str. 30–33; Sekulić, *Pavlinski prinosi hrvatskoj književnosti*, 63.

⁵ [Eggerer], *Fragmen panis corvi protoeremitici seu Reliquiae annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum eremitarum Sancti Pauli Primi eremita*, str. 106–108. Vidi i: Mallechich, *Quadripartitum regularium*, str. 41; Sekulić, *Pavlinski prinosi hrvatskoj književnosti*, str. 69; Pisk, *Pustinjaci podno Garić planine*, str. 38.

⁶ Sekulić, *Pavlinski prinosi hrvatskoj književnosti*, str. 70. Opširnije vidi u: Ante Sekulić, *Remete. Pavlini u Hrvatskoj* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1986).

⁷ Dejan Pernjak, *Uloga pavlinskog samostana u Križevcima (1667.–1786.) u zavičajnoj povijesti*, doktorski rad obranjen 16. srpnja 2019. godine na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Mentor: Mijo Korade (Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2019), str. 20–21.

⁸ Pernjak, *Uloga pavlinskog samostana u Križevcima (1667.–1786.) u zavičajnoj povijesti*, str. 21.

⁹ Povjesničar Hrvoje Petrić na temelju matrikula pretpostavlja da je Zakmardi u Olomucu na školovanju bio već 1615. godine i da je tamo bio polaznik *humaniora*, a već 1617. godine spominje se kao student filozofije. Vidi u: Hrvoje Petrić, »Studenti iz hrvatskih zemalja na sveučilištu u Olomoucu u ranome novom vijeku (1589. – 1781.) s posebnim osvrtom na studente križevačkog kraja«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 12 (Križevci, 2010), str. 221–225, na str. 222. Vidi i: Júlia Varga, *Magyarország diákok a Habsburg Birodalom kisebbségében és akadémiáin, 1560-1789 / Ungarländische Studenten an den kleineren Universitäten und Hochschulen des Habsburger Reiches, 1560-1789* (Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2004), str. 303.

¹⁰ Povratkom u domovinu Zakmardi 27. srpnja 1632. godine darovnicom palatina Nikole Esterhazyja stječe posjede u Fokušćevini i Dijankovšćini, na posjedu Dijankovec Orešje i Sveti Petar Čvrstec. O tome vidi u: HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc 2, br. 40. Isti palatin darovao mu je nekoliko mjeseci kasnije, točnije 3. studenoga 1636. godine, i posjede u Pavlovcu (danas Ravenski Pavlovec) i u Dubovcu, a koji je pripadao Nikoli Britviću, te posjed u Svetom Petru Orehovcu. O tome vidi u: HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc 13, br. 2 i br. 40.

¹¹ Karlo Horvat, »Ivan Zakmardi, protonotar kraljevstva hrvatskoga«, čitao u sjednici historičko-filologičkoga razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. studenoga 1903., *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Knjiga 160. Razredi historičko-filologički i filozofičko-juridički. 63. (Zagreb: [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1905), str. 55–115, na str. 67. Vidi i: Ladislav Dobrica (autor izložbe i tekstova), *Ivan Zakmardi i njegovo naslijeđe. Izložba u povodu Dana arhiva 11. listopada 2010* (Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2010), str. 14 i 16; Tomislav Bogdano-

dija Dijankovečkoga nedvojbeno je njegova *Škrinja privilegija* od 23. prosinca 1643. godine, u koju su pohranjivane povlastice, čime su udareni temelji današnjem Državnom arhivu. Tijekom svojega službovanja Zakmardi je stekao popriličan imetak, ali nije imao potomaka, zbog čega je odlučio napraviti nešto za svoj rodni grad, pa je donio odluku da će u Donjem Križevcu sagraditi crkvu i samostan za pavline. Svoju namjeru priopćio je generalu pavlinskog reda Pavlu Ivanoviću, koji je odredio da generalni vikar Martin Borković sa Zakmardijem dogovori realizaciju te namjere.¹² Tako je Zakmardi 11. kolovoza 1665. godine pred sucem Donjega grada Ivanom Prosenjakom i pred dvanaest gradskih zastupnika izjavio da pavlinskom redu ostavlja cijelu svoju očinsku kuću, majur s ribnjakom van gradskih zidina, vrt do potoka Vrtlin, oranice i livade, sve vinograde i šume koje pripadaju njegovoj obitelji, kao i sve što se nalazi na području Križevačke županije.¹³ Ugovor je potvrđen 27. kolovoza 1665. godine pred Čazmanskim kaptolom, a njime su se pavlini obavezali da će samostan podići u Donjem gradu, zatim da će u samostanu boraviti dvanaest redovnika i da će otvoriti školu za pouku hrvatske, ali i krajiške vlaške djece.¹⁴ Među-

tim, križevački franjevci, koji su imali samostan u Gornjem gradu (današnja grkokatolička katedrala i biskupska rezidencija), uložili su prigovor na dolazak pavlinā, jer su smatrali da su time ugrožena njihova prava, zbog čega je ulazak pavlinā u grad odgođen. Nakon što su zavađene strane usuglasile stavove, odnosno nakon što su franjevci povukli svoj protest, zagrebački biskup Petar Petretić izdao je 20. travnja 1667. godine diplomu kojom pavlinima dozvoljava ulazak u Donji grad Križevački.¹⁵ Međutim, Ivan Zakmardi Dijankovečki nije dočekao taj trenutak, jer je u međuvremenu preminuo: 25. travnja 1667. godine u slovačkoj Banyskoj Bystrici. Inače, pavlinski samostan sv. Ane u Križevcima djelovao je, kao i ostali na području Habsburške Monarhije, do 1786. godine, kada je pavlinski red ukinut intimatom cara Josipa II.¹⁶

3. Posjed Lemeš

Ovo poglavlje sastoji se od dva potpoglavlja. U prvom od njih iznio sam općenite podatke o posjedu Lemeš, i to od vremena kada se ime tog posjeda prvi put spominje, pa do vremena kada pavlini ulaze u taj posjed. U drugom potpoglavlju ponudio sam pregled posjedovnih odnosa pavlinā s lokalnim plemićima i s pukom, a u razdoblju od 1667. do 1773. godine.

3.1. Općeniti podaci

U *Miestopisnom rječniku (Orts-Lexikon)*, koji je otisnut 1866. godine i koji je uredio Vinko Sabljar, stoji da je Lemeš selo u pukovnijskoj poštanskoj okružja Križevci, zatim da spada pod satniju Vojakovec, potom da ima osam kuća te 134 stanovnika i da potpada pod rimokatoličku župu Đurđić (*Gjurgjić*).¹⁷ Kao što doznajemo od povjesničara umjetnosti Zdenka Baloga, riječ »lemeš« praslavenskoga je porijekla, koja označava oštar, metalni dio pluga i koja je možda u vezi s riječju »lomiti«, a u križevačkoj okolici pojavljuje se dvaput, dok se u ostatku Hrvatske ne pojavljuje gotovo nigdje.¹⁸

vić, »Kratak pregled povijest[i] pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 12 (Križevci, 2010), str. 170–187, na str. 181–182, u bilješki 65.

¹² Nicolaus Bengler, *Annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum eremitarum S. Pauli Primi eremite*. Volumen Secundum. Duos in libros partitum. Quibus ab Anno Christi 1663. usque ad annum 1727. (Posonii: Typis Haeredum Royerianorum, 1743), str. 55.

¹³ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 1, br. 41. Inače, u tom dokumentu pavlini su određeni kao red *Religioso ordini Beati Pauli Primi eremite*, dakle kao red Blaženog Pavla Prvog pustinjaka. Pritom je kao gradskog suca važno spomenuti Ivana Prosenjaka. Naime, zbog nekonzultiranja originalnog dokumenta, u literaturi i u kasnijim izvorima se kao tadašnji sudac Donjega grada Križevačkog navodi Ivan Eksatan. Međutim, u protokolu isprave jasno stoji sljedeće: »Nos Joannes Proseniak iudex, et duodecim jurati«. Ivan Ekstan spominje se u jednoj kasnijoj ispravi kao sudac Donjega grada, a radi se o kupoprodajnom ugovoru kojim je Zakmardi za pavline kupio kuću potpukovnika Nikole Makara. O tome vidi u: HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 1, br. 41 i br. 56. Vidi i: Kamilo Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, u: *Građa za povijest pavlinskih samostana u Hrvatskoj*. Rukopis u Arhivu HAZU, sign. XVI 29 (a), str. 12; Horvat, »Ivan Zakmardi, protonotar kraljevstva hrvatskoga«, str. 99; Bogdanović, »Kratak pregled povijest[i] pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima«, str. 182.

¹⁴ Đurđica Cvitanović, »Pavlinski samostan i crkva sv. Ane«, u: Žarko Domljan (glavni urednik), *Križevci. Grad i okolica* (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), str. 159–166, na str. 159. Vidi i: Hrvoje Petrić, »O katoličkoj obnovi i obrazovanju na području Senjske, Modruške i Zagrebačke biskupije u 17. stoljeću«, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 4 (Koprivnica, 2005), broj 8,

str. 147–166, na str. 155.

¹⁵ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 1, br. 66.

¹⁶ Opširnije o djelovanju pavlinskog samostana Sv. Ane u Križevcima vidi u: Pernjak, *Uloga pavlinskog samostana u Križevcima (1667.–1786.) u zavičajnoj povijesti*.

¹⁷ Vinko Sabljar (uredio), *Miestopisni rječnik kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije / Vinzenz Sabljar, Orts-Lexikon der Königreiche Dalmatien, Kroatien und Slavonien* (U Zagrebu: Nakladom i bërzotiskom A.[ntuna] Jakića, 1866), str. 222.

¹⁸ Zdenko Balog, »Građa za toponomastiku i hagiografiju kalničkog kraja«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 6 (Križevci, 2004), str. 59–72, na str. 66.

Budući da na križevačkom području postoje dva Lemeša, od kojih je jedan Lemeš Križevački, a drugi Lemeš Ravenski, pretpostavlja se da je izvorno postojao samo jedan Lemeš, koji je obuhvaćao širi posjed i čije je ime zabilježeno u dvama selima, što pak ukazuje na postojanje starijeg toponima koji nije pripadao nijednom naselju, već se čitavo područje jugozapadno od Križevaca nazivalo Lemeš.¹⁹ Najraniji spomen Lemeša nalazimo 1411. godine, kada se navodi da je križevački župan Jakob oteo ženu i kćer jobagiona zagrebačkog biskupa Eberharda Fabijana *de Lemeso*,²⁰ dok se 1499. godine spominje kao »sancti Georgii in Lemes«.²¹ Naime, u tom se razdoblju naziv crkve i župe Svetog Jurja često povezivao s posjedom, odnosno mjestom Lemeš. Međutim, Balog upozorava da se u toj ispravi spominju tri toponima Svetoga Jurja, zbog čega ih je bilo nužno pobliže odrediti, pa je Sveti Juraj (današnje mjesto Đurđić) određen Lemešom.²² Ranko Pavleš pak ističe da je 1550. godine kralj Krsti Praškovečkom darovao posjede »izumrlih obitelji Garazda i *Borla Lemeszentgyorgy, Dolelancz, Bogowcz, Thomasowcz, Czwbyncz et Borlabasowcz*«, a da se, nastavlja Pavleš, »Lemeš – Sveti Juraj i Cubinec mogu povezati s prostorom današnjih sela Lemeš, Đurđić i Cubinec«.²³ No, prije toga Lemeš je imenovan i u popisu posjeda zagrebačkih biskupa iz 1503. godine, u kojem se spominje kao dio dubravske provincije koja je bila u vlasti zagrebačkih biskupa,²⁴

dok je u darovnici biskupa Šimuna iz 1531. godine nazvan *Lemeszentgergh*.²⁵ Lemeš se redovito može naći i pod imenom *Zent Gerg* ili, kako stoji u izvoru iz 1552. godine, kao »fortalitium Gradetz ac Lemes Zenth Georgy, que omnia dempto Lemes«.²⁶ Tijekom 1628. godine Lemeš se spominje i u popisu imanja koja su presudom Kraljevskog suca vraćena vlasnicima: »possessio sive districtus Dombro, sive Dobrowa cum pagis: [...] Lemes, Szent Györg vulgo Zuethi Gyurg cum Czubin-czy et Lemesseuo«.²⁷

3.2. Lemeš u posjedu pavlinā

Kao što sam već naglasio, pavlini u Križevce službeno ulaze tijekom travnja 1667. godine dozvolom biskupa Petra Petretića, a iz dokumenata proizlazi da su već 1669. godine bili u vlasništvu šume u Lemešu. Od tada su Lemeš često morali braniti od raznih upada. Već iste, dakle, 1669. godine vodili su spor protiv plemića Jahića, Giganića, Vuljaka, Zamleka *aliter* Štefojića, Kavrana *aliter* Mateković i Kenjevčića.²⁸ Iz tog spora se još ne vidi jesu li pavlini u Lemešu posjedovali kuriju ili selište.²⁹ Nerijetko su mijenjali zemljišta, pa su tako 1670. godine neke posjede u Dijankovcu zamijenili za šumu zvanu Brdo u Lemešu, a koja je bila u vlasništvu plemića Jurja Vrčaka,³⁰ što dokazuje da su pavlinima šumska dobra bila izuzetno važna. To potvrđuje i podatak da su 1671. godine sklopili kupoprodajni ugovor *iure perennali* (za vječna vremena) s Blažem Mihajlom te Grgurom i Petrom Harča, kojima su za šumu isplatili

¹⁹ Zdenko Balog, »Građa za najraniju povijest župe Lemeš – Đurđić«, *Kaj: časopis za književnost umjetnost i kulturu* 30/2 (Zagreb, 1997), str. 78–83, na str. 79. Vidi i: Zdenko Balog, *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku* (Križevci: Matica hrvatska Križevci, 2003), str. 13–14.

²⁰ Andrija Lukinović (skupio i priredio), *Povijesni spomenici Zagrebačke biskupije (1395–1420.)* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost / Arhiv Hrvatske, 1992), str. 362–363. Vidi i: Ranko Pavleš, »Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđića i Treme kod Križevaca«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 9 (Križevci, 2007), str. 26–35, na str. 31.

²¹ Joannes Bapt.[ista] Tkalčić (edidit), *Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae metropolis Regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae*, volumen secundum. (Diplomata: 1400 – 1499.) (Zagrabiae: Velocibus typis C.[aroli] Albrecht, 1894), str. 519.

²² Balog, »Građa za najraniju povijest župe Lemeš – Đurđić«, str. 81.

²³ Pavleš, »Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđića i Treme kod Križevaca«, str. 31. Vidi i: Ivan pl. Bojničić, »Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga 'Libri Regii'«, *Vjesnik Kr.[aljevskog] hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva* 8 (Zagreb, 1906), sv. 8, str. 1–103, na str. 14.

²⁴ Lelja Dobronić, »Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201.«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Knjiga 283. Odjel za filozofiju i društvene nauke, knjiga 2 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1951), str. 245–[329], na str. 274.

²⁵ Emilij Laszowski (uredio), *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae*, volumen II. / *Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, knjiga II: od godine 1531. do godine 1540., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 38 (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1916), str. 88.

²⁶ Emilij Laszowski (uredio), *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae*, volumen III. / *Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, knjiga III: od 1544. godine do godine 1554., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 40 (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1917), str. 449.

²⁷ Radoslav Lopašić (sakupio i uredio), *Spomenici hrvatske Kraljevine*, knjiga II: od godine 1610 do 1693., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 16 (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1885), str. 151.

²⁸ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 15. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 174.

²⁹ Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 174.

³⁰ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 16. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 174.

12 forinti.³¹ Pritom napominjem da se radi o šumi koju je još 1649. godine Mihael Zakmardi uzeo u zalog za 15 forinti od Sofije Rasošan, koju je potom u zalog od 33 forinti uzeo Juraj Zakmardi od Blaža Harče, odnosno, radi se o šumi koju je Magdalena Izačić, udovica Jurja Zakmardija, kupila od Grgura i Mihajla Harče za 12 forinti.³² Time su pavlini, osim u posjede svojega dobrotvora Ivana Zakmardija Dijankovečkoga, ušli i u posjede njegove braće Mihaela i Jurja, kao i u posjede udovice Magdalene Izačić.

Katarina Bošnjak, udovica Mihaela Gudića iz Erdovca, i njezin sin Stjepan, založili su 1671. godine svoj dio u šumi u Lemešu za 14 forinti i 50 denara *iure redemptibili* (s pravom otkupa).³³ Budući da po tom pitanju nije bilo daljnjih postupanja, čini se da su zalagaonici ispunili svoje uvjete. Iste je godine založni ugovor s križevačkim pavlinima sklopio i Stjepan Gudić, koji je u zalog dao jednog kmeta u Svetoj Heleni Koruškoj za 10 forinti, pri čemu mu je za to, kako stoji u napomeni založnog ugovora, dao dio svoje šume u Lemešu.³⁴ Kod križevačkih pavlina su tijekom 1671. godine svoje dijelove u šumi u Donjem Lemešu (*possessione Inferior Lemes seu Nemes*) založili i plemići iz Erdovca, pri čemu su površinu od 60 jutara založili na deset godina, a za 72 forinte i 15 denara.³⁵ Svoje posjede povrh Lemeša tada su založili još dvojica plemića iz Erdovca: Matija Gudić, sin Martina Gudića, i Stjepan Gudić, sin Mihaela Gudića.³⁶ Matija je svoje posjede založio za 27 forinti i 20 denara, dok je Stjepan svoje založio za 8 forinti *titulo redemptibili*, što znači da je te posjede imao pravo otkupiti za određenu novčanu svotu.³⁷

Na istovjetan način pavlinima su svoje dijelove šume koja se nalazila u sklopu posjeda Lemeš založili i plemići Juraj Jahić iz Lemeša te Juraj Bocak iz Prikraja, a na deset godina i za 22 ugarske forinte te 78 denara.³⁸ Pozamašan zalog križevačkom pavlinskom samostanu napravili su 1671. godine i plemkinja Katarina Bošnjak, udovica Mihaela Gudića, i njegov sin Stjepan, koji su, uz već prije spomenuti zalog, založili i tri jutra šume u Lemešu, a za 12 rajnskih forinti, 2 ugarske forinte i 40 denara.³⁹ Tijekom 1672. godine plemić Blaž Ješić i Eva Gudić založili su u šumi na posjedu Lemeš djedovinsko-materinski dio, i to za 28 forinti *iure redemptibili*.⁴⁰ Stjepan i Ivan Giganić te njihova sestra Katarina, udovica Marka Sibilinskog, zatim sestra Jelena, udovica Mihaela Lugomera, i sestra Uršula, supruga Mihaela Matekovića, založili su kod križevačkih pavlina 1673. godine čitave djedovinsko-očinsko-materinske dijelove šume u Lemešu, a za 6 ugarskih forinti i 40 denara na deset godina.⁴¹ Plemić Mihael Arky, Jurjev sin, založio

Illyricanae chronologiae adjumento erutum, atque cum vita ejusdem purpurati Dalmatae (Neostadii Austriae: Ex typographeo Mülleriano, 1752), pars I, caput LIX str. 290b: »Quod Castrum, seu Castellum *Turnische* concernit, illud mox post Parochialem curiam in ruderibus sepultum jacet, extant tamen hodie valla, & fossata, intra quae consistebat, referturque olim fuisse cum 4. primis supranominatis villis [*Turnische, Ferketinecz, Miklovecz, Krisovecz*] Excellentissimae familiae Comitum *Bathyany* proprietarium, sed ab Excellentissimo Comite Adamo *Bathyany* circa A. C. 1644. Comiti *Petro Zrinio* intuitu certae Summae pecuniariae titulo redemptibili impignoratum.« Vidi i: Josip Bedeković, *Knjiga o Sv. Jeronimu, Iliriku i Međimurju*, prijevod Marko Rašić, predgovor (»Proslov«) Juraj Kolarčić (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Križevcima / Tkalčić – Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije / Družba Braća Hrvatskoga Zmaja; Čakovec: Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu / Zrinska garda Čakovec, 2017), str. 265b: »Što se tiče utvrde ili utvrđice Turnišće, ona leži uništena u ruševinama odmah iza župnog dvora. Ipak i danas postoje nasipi i jarci unutar kojih je bila smještena i priča se da je nekoć bila s četiri prva gore spomenuta sela [Turnišće, Ferketinec, Miklavec, Križovec] posjed presvijetle obitelji grofova Bačani, ali da je od presvijetlog grofa Adama Bačanija oko 1644. god. poslije Krista dana u zakup grofu Petru Zrinskom, imajući u vidu određenu novčanu svotu s otkupnim pravom posjeda.«

³¹ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 17. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 174–175.

³² HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 17. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 175.

³³ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 18. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 175.

³⁴ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 19. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 175.

³⁵ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 20. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 175.

³⁶ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 21. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 175–176.

³⁷ Značenje sintagme *titulo redemptibili* dobro je objasnio pavlin Josip Bedeković Komorski. Vidi u: Josephus Bedekovich, *Natale solum magni Ecclesiae doctoris sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum, probatorum nihilominus historicorum, et geographicorum opinionibus, ac brevis*

³⁸ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 22. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 176.

³⁹ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 27. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 176.

⁴⁰ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 24. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 178.

⁴¹ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 29. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 176.

je pak 1674. godine cijeli svoj djedovinsko-očinski dio šume u Gornjem Lemešu, i to na deset godina za 6 ugarskih forinti.⁴² Nadalje, sinovi Nikole Folkusa, Martin, Toma i Matej, založili su kod križevačkih pavlina na petnaest godina svoju šumu Brdo i ostale dijelove na posjedu Lemeš, a za 12 ugarskih forinti i 40 denara.⁴³ Plemići Andrija, Ana i Margarita, sin i kćeri Mihaela Vitkovića, prodali su križevačkim pavlinima svoj djedovsko-materinski dio na posjedu Lemeš za 12 ugarski forinti.⁴⁴ Još jedan dio već nekoliko puta dosad spomenute šume Brdo pavlinima je u zalog došao i tijekom 1675. godine, kada ga je na deset godina i za 2 ugarske forinte založio plemić Ivan Dol.⁴⁵

Međutim, pavlinima stvari nisu bile onako idilične kako to proizlazi iz dosadašnjeg dijela ovoga članka. Naime, poznato je da pavlinska arhivska građa obiluje sudskim sporovima, a ponajprije zbog raznih potraživanja, kao i zbog obrane vlastitih posjeda i prava. Ni posjed Lemeš nije bio iznimka. Naime, pavlini su 1694. godine plemićkom sudu Križevačke županije tužili plemiće Grgura Vuljaka, Grgura Arkyja i Mateja ili Matiju Piciga (*Mathiam seu Mathaeum Piczigh*), jer su svojim svinjama dopustili jesti žirove u pavlinskoj šumi u Lemešu.⁴⁶ Pavlini su svinje zaplijenili, ali su ih navedeni plemići oteli. Prva podnesena tužba je propala, jer su tužitelji naveli pogrešna imena tuženika. U ponovljenoj tužbi greška je ispravljena, a sve je završilo nagodbom, kojom su pavlini sa spomenutim plemićima u toj šumi zamijenili neke čestice.⁴⁷ Nadalje, križevački pavlini su 1696. godine tužili Doroteju Petras ili Tetras (*Detraz seu Tetras*), udovicu Stjepana Jahića, te Luku i Andriju Jahića, jer su srušili jedan hrast u šumi u Lemešu i svojoj kući odnijeli jedan roj pčela.⁴⁸ Tijekom 1698. godine

pavlini su se sporili s plemićem Nikolom Posavcem i s njegovom suprugom Helenom Fodroczy, a zbog toga što su, kako doznajemo, ometali njihov posjed u šumi u Lemešu.⁴⁹ S križevačkim pavlinima se tijekom 1722. godine sporio i plemić Mirko Gudić Erdovečki (*Emericum Gudich de Erdovcz*), jer su ga pavlini zatekli u sječi njihove šume u Lemešu.⁵⁰ Gudić je priznao da je u šumi bio neovlašteno, čime je spor bio riješen, ali nije poznato je li pavlinima morao platiti kakvu odštetu ili im je bilo dovoljno samo njegovo priznanje. Budući da nema drugih podataka, čini se da su pavlini bili zadovoljni time što je Gudić priznao svoju krivicu. Naposljetku izdvajam i spor iz 1773. godine: križevački pavlini tužili su plemića Josipa Fodroczyja i Stjepana Harču zbog smetnji u šumi u Lemešu, i zbog toga što su iz nje otjerali svinje koje su jele žirove.⁵¹

4. Posjed Erdovec

Ovo poglavlje sastoji se od dva potpoglavlja. U prvom od njih iznio sam općenite podatke o posjedu Erdovec, i to od njegova prvoga spominjanja, pa do onda kada je taj posjed došao u vlasništvo pavlinskog samostana u Križevcima. U drugom potpoglavlju ponudio sam pregled posjedovnih odnosa pavlina s lokalnim plemićima i s pukom, a u razdoblju od 1641. do 1785. godine.

4.1. Općeniti podaci

U *Miestopisnom rječniku* Erdovec je opisan kao plemenito selo u županiji, koje je kotar i poštansko okružje, kojem je bilježništvo Raven, koje je sudčija u malom, koje ima 46 kuća i 290 stanovnika, koje spada u rimokatoličku župu Križevci i čija sudčija ima područno mjesto Diankovec, selo s 94 kuće i 630 stanovnika.⁵² Prvi spomen sela nalazimo u listini od 2. studenoga 1384. godine, u kojoj Martin i Juraj iz Kemečnice pred Čazmanskim kaptolom, a zbog počinjenog

⁴² HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 31. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 178–179.

⁴³ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 32. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 179.

⁴⁴ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 34. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 179.

⁴⁵ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 35. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 179.

⁴⁶ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 25. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 176–177 i str. 180.

⁴⁷ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 26. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 176–177 i str. 180.

⁴⁸ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 38. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 180; Vidi i: Hrvoje Petrić, *Pogranična društva i okoliš. Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću* (Sam-

bor: Izdavačka kuća Meridijani; Zagreb: Društvo za hrvatsku i ekonomsku povijest i ekohistoriju, 2012), str. 70.

⁴⁹ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 39. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 180.

⁵⁰ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 40. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 180–181.

⁵¹ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7, br. 41. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 181.

⁵² Sabljar (uredio), *Miestopisni rječnik kraljevinah Dalmacije, Hèrvatske i Slavonije / Sabljar, Orts-Lexikon der Königreiche Dalmatien, Kroatien und Slavonien*, str. 100.

ubojstva, prepuštaju Nikoli iz Ravena, ocu ubijenog Bogdana, dio svojega posjeda pored Glogovnice, pri čemu se Erdovec spominje kao *Erdow*.⁵³ Tijekom 1421. godine Erdovec se spominje kao *Erdeochyna seu Glogoncha Meliky*,⁵⁴ 1461. godine kao *Erdowcz*,⁵⁵ 1495. godine također kao *Erdowcz*,⁵⁶ a 1512. godine kao *Erdocz*⁵⁷ i kao *Erdowcz*.⁵⁸ Erdovec se kao *Erdowcz* ponovno spominje se i 1519. godine,⁵⁹ 1549. godine kao *Jerdowcz*,⁶⁰ 1600. godine kao *Erdocz*,⁶¹ 1682. godine kao *Erdoucz*,⁶² 1641. godine kao *Jerdovecz*,⁶³ dok se 1752. godine, a u zapisima križevačkog župnika Ivana Josipovića, spominje kao *Erdovecz*, pri čemu je spomenuta i kapela sv. Katarine u Erdovcu (*Erdovecz Sanctae Catharinae*).⁶⁴

4.2. Erdovec u posjedu pavlinā

Prvi dokument koji se nalazi u arhivskoj ostavštini križevačkih pavlina odnosi se na ispravu iz 1641. godine, kojom protonotar Hrvatskog i Slavenskog kraljevstva Ivan Zakmardi Dijankovečki dobiva od plemića Ivana Gudića i njegova sina Petra jednu česticu u mjestu Jerdovščina, koje se nalazilo u sklopu posjeda Erdovec (*in loco Jerdovscjinah, possessione Erdowcz*).⁶⁵ I na posjedu Erdovec pavlini su svoj imetak širili zalogom ili kupovinom. Plemići Blaž, Grgur, Mihael i Petar, koji su bili sinovi pokojnoga Petra Harče, založili su 1667. godine u rezidenciji križevačkih pavlina u Dijankovcu slobodno pravo pašarije na dijelu posjeda nazivanom Okruglec Gudićeva dijela (*in loco Okruglec portionis Gudichianae*), te jednu česticu livade i šikare na posjedu Erdovec, a za 8 forinti.⁶⁶ Tijekom 1683. godine križevački pavlini odlučili su se za kupnju čestice na posjedu Jerdovščina. Na njemu su od plemkinje Sofije Benčak, udovice Petra Vrčaka, kupili livadu za 6 rajnskih forinti i 15 groša te 2 mjere žita.⁶⁷ Inače, ta livada je prije bila djedovina i očevina Blaža i Petra Harče. Međutim, oni su je 1673. godine prodali Petru Vrčaku za 5 rajnskih forinti, 15 groša i jednu četvrtinu pšenice.⁶⁸

Nadalje, erdovečki plemić Matija Gudić posudio je 1737. godine od križevačkih pavlina 15 forinti, uz uvjet da svake godine samostanu daje vjedro i pol vina iz vinograda na posjedu Jerdovščina.⁶⁹ Pavlini su se kupovinom bavili i 1753. godine. Naime, od kapele sv. Katarine u Erdovcu kupili su livadu i oranice za 16 rajnskih forinti i 7 kruna, a iznos su isplatili Matiji Kovačiću, zvonaru kapele.⁷⁰ Inače, kapela sv. Katarine u Erdovcu prvi put se u sastavu župe Svetoga Križa u Križevcima spominje 1706. godine, a na što upućuje kanonska vizi-

⁵³ Tadija Smičiklas (collegit); Marko Kostrenčić (digessit), *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, volumen XVI. Diplomata annorum 1379–1385. Continens (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1976) / Tadija Smičiklas (sabrao); Marko Kostrenčić (uredio), *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, svezak XVI. Listine godina 1379–1385. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1976), str. 489.

⁵⁴ Balog, *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku*, str. 107, pod brojem 78.

⁵⁵ Mályusz Elemér, »A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Orszá.[gos] Levéltárban«, *Levéltári Közlemények* 8 (Budapest, 1930), str. 65–111, na str. 94.

⁵⁶ Elemér, »A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Orszá.[gos] Levéltárban«, str. 99.

⁵⁷ Josip Adamček – Ivan Kampuš, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću* (Zagreb: Sveučilište u Zagrebu / Institut za hrvatsku povijest, 1976), str. 15.

⁵⁸ Adamček – Kampuš, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*, str. 51.

⁵⁹ Emilius Laszowski (collegit et edidit), *Monumenta historica nob.[ilis] communitatis Turopolje olim »Campus Zagrabien-sis« dictae*, volumen secundum. 1467. – 1526. (Zagrabiae: Typis Antonii Scholz, 1905) / Emilij Laszowski (sabrao i izdao), *Povjesni spomenici plem.[ičke] općine Turopolja nekoć »Zagrebačko polje« zване*, svezak drugi. 1467. – 1526. (U Zagrebu: Tiskom Antuna Scholza, 1905), str. 406.

⁶⁰ Emilij Laszowski (uredio), *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae*, volumen III. / *Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, knjiga III: od 1544. godine do godine 1554., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 40 (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1917), str. 318.

⁶¹ Adamček – Kampuš, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*, str. 576.

⁶² Josip Buturac, Mirko Stanisavljević i drugi (pripremili), *Zaključci Hrvatskog sabora*, svezak 1: 1631–1693 (Zagreb: Državni arhiv NR Hrvatske u Zagrebu, 1958), str. 409.

⁶³ NAZ, *Kanonska vizitacija župe Sv. Križa u Križevcima*, Prot. 130/I, str. 578.

⁶⁴ Karlo Horvat, »Zapisci od 1752. – 1759. Ivana Josipovića, župnika križevačkoga. Prilozi za povijest hrvatsku u XVIII. vijeku iz 'liber memorabilium' župe križevačke«, primljeno na

sjednici razreda historičko-filološkoga Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 5. decembra 1906., *Starine [JAZU]* 34 (Zagreb, 1913), str. 305–365, na str. 307.

⁶⁵ HR-HDA-649, *Pavlini samostan Križevci*, fasc. 8, br. 1. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlini samostan u Križevcima«, str. 182. Vidi i: Horvat, »Ivan Zakmardi, protonotar kraljevstva hrvatskoga«, str. 70.

⁶⁶ HR-HDA-649, *Pavlini samostan Križevci*, fasc. 8, br. 2. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlini samostan u Križevcima«, str. 182–183.

⁶⁷ HR-HDA-649, *Pavlini samostan Križevci*, fasc. 8, br. 6. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlini samostan u Križevcima«, str. 183.

⁶⁸ HR-HDA-649, *Pavlini samostan Križevci*, fasc. 8, br. 3. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlini samostan u Križevcima«, str. 183.

⁶⁹ HR-HDA-649, *Pavlini samostan Križevci*, fasc. 8, br. 9. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlini samostan u Križevcima«, str. 183.

⁷⁰ HR-HDA-649, *Pavlini samostan Križevci*, fasc. 8, br. 10. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlini samostan u Križevcima«, str. 184.

tacija od 14. ožujka 1706. godine.⁷¹ Međutim, Anđelko Koščak ističe da se kapela sv. Katarine u Erdovcu spominje u podacima župa Zrinski Topolovec i Miholec, a u vizitaciji od 21. svibnja 1641. godine.⁷² Pritom naglašavam da ta vizitacija potječe iz iste, dakle 1641. godine, iz koje potječe i prvi dokument koji se nalazi u arhivskoj ostavštini križevačkih pavlina: isprava kojom Ivan Zakmardi od Ivana Gudića i njegova sina Petra dobiva jednu česticu u mjestu Jerdovščina, koje se nalazilo u sklopu posjeda Erdovec.

Najveću akviziciju na posjedu Erdovec križevački pavlini stekli su uoči ukinuća reda. Naime, tijekom 1783. godine tužili su baruna Ignjata Magdalenića zbog duga od 2.600 forinti.⁷³ Spor se vodio pred banskim stolom, a Magdalenić je osuđen zbog neizvršavanja ugovorenih obaveza, pa je naložena ovrha njegovih dobara na području Križevačke županije u korist križevačkih pavlina.⁷⁴ Radi se o imanjima u Međi, Sudovcu, Gušćerovcu, Bogačevu i o kući u Križevcima, koju je Magdalenić naslijedio od oca Baltazara.⁷⁵ Inače, Ignjat Magdalenić je za Križevce važan zato što je u njima pokrenuo jednu od, kako bilježi povjesničar Neven Budak, »prvih manufaktura u Hrvatskoj – tvornicu keramike odnosno umjetničkih peći, smještenu u središtu grada.«⁷⁶ Taj pogon djelovao je samo pet godina, točnije od 1776. do 1781. godine, kada su gradske vlasti zabranile njegov daljnji rad zbog velike opasnosti od požara. Možda je to i bio jedan od razloga zbog kojega Magdalenić nije mogao vratiti dug križevačkim pavlinima. Ukupan iznos kojim je Magdalenić ovršen iznosio je 2.845 forinti, a pavlini su umjesto novaca dobili posjede u Erdovcu, Međi i Bogačevu, pri čemu je ovrha izvršena

1785. godine.⁷⁷ Pavlini tim posjedima nisu bili dugo vlasnici, jer je car Josip II. u veljači 1786. godine izdao intimat, kojim je ukinuo pavlinski red, čime su svi pavlinski posjedi došli u vlasništvo carskog fiska.

5. Zaključak

Na primjeru posjedā u Lemešu i Erdovcu vidljivo je da su pavlini stjecali posjede na nekoliko načina. Prvi od njih bio je putem nasljedstva ili darovnicom, kao u slučaju posjeda Erdovec, koji je u vlasništvo pavlinā došao nakon Zakmardijeve smrti. Drugi način bio je zalogom. Naime, svi pavlinski samostani djelovali su i kao mjesto u kojem je stanovništvo moglo uzeti zajmove, pri čemu su pod zajam stavljali svoja zemljišta u protuvrijednosti tražena novca uz kamatu od 5 posto. Ako se nisu pridržavali odredaba iz ugovorenoga zajma, pavlini bi proveli ovrhu, kao što je to vidljivo na primjeru baruna Ignjata Magdalenića. Treći način kojim su pavlini stjecali posjede temeljio se na trgovanju, dok se četvrti temeljio na zamjeni, kao što je to bilo u slučaju šuma u Lemešu. Dakle, osim školske i kulturne djelatnosti, pavlini su na križevačkom području bili i aktivni sudionici ekonomske politike, pa čak i pokretači ekonomskog razvoja tog područja.

6. Popis citirane literature

6.1. Rukopisna građa

Dočkal, Kamilo. »Pavlinski samostan u Križevcima«, u: *Građa za povijest pavlinskih samostana u Hrvatskoj*. Rukopis u Arhivu HAZU, signatura: XVI 29 (a).

HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 1. Brojevi: 41, 56 i 66.

HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc 2, broj 40.

HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 7. Brojevi: 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 32, 34, 35, 38, 39, 40 i 41.

HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 8. Brojevi: 1, 2, 6, 8, 9, 10 i 11.

HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 8. Brojevi: 9 i 12.

⁷¹ NAZ, *Kanonska vizitacija župe Sv. Križa u Križevcima*, Prot. 130/I, str. 578.

⁷² Anđelko Koščak, *Križevci: duhovna baština* (Križevci: Župa sv. Ane Križevci, 2016), str. 54. Vidi i: NAZ, *Kanonska vizitacija župe Sv. Križa u Križevcima*, Prot. 4/IV, str. 168.

⁷³ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 8, br. 11. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 184–185.

⁷⁴ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 8, br. 9 i br. 12. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 184.

⁷⁵ Balthasar Adamus Kerceselich, *Annuae sive Historia ab anno inclusive 1748 et subsequitis /1767/ ad posteritatis notitiam* (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1952) / Baltazar Adam Krčelić, *Annuae ili Historija 1748–1767*, preveo Veljko Gortan (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1952), str. 462–463.

⁷⁶ Neven Budak, »Društveni i privredni razvoj Križevaca do sredine 19. stoljeća«, u: Žarko Domljan (glavni urednik), *Križevci. Grad i okolica* (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), str. 41–49, na str. 45. Vidi i: Ivan Tinodi, »Križevačke ciglane«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 8 (Križevci, 2006), str. 108–139, na str. 110.

⁷⁷ HR-HDA-649, *Pavlinski samostan Križevci*, fasc. 8, br. 9 i br. 12. Isto vidi u: Dočkal, »Pavlinski samostan u Križevcima«, str. 185.

HR-HDA-649, *Pavlini samostan Križevci*, fasc. 13. Brojevi: 2 i 40.

NAZ, *Kanonska vizitacija župe Sv. Križa u Križevcima*, Prot. 4/IV.

NAZ, *Kanonska vizitacija župe Sv. Križa u Križevcima*, Prot. 130/I.

6.2. Ostala citirana literatura

Adamček, Josip; Kampuš, Ivan. 1976. *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću* (Zagreb: Sveučilište u Zagrebu / Institut za hrvatsku povijest, 1976).

Balog, Zdenko. 1997. »Građa za najraniju povijest župe Lemeš – Đurđić«, *Kaj: časopis za književnost umjetnost i kulturu* 30/2 (Zagreb, 1997), str. 78–83.

Balog, Zdenko. 2003. *Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku* (Križevci: Matica hrvatska Križevci, 2003).

Balog, Zdenko. 2004. »Građa za toponomastiku i hagiografiju kalničkog kraja«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 6 (Križevci, 2004), str. 59–72.

Bedeovich, Josephus. 1752. *Natale solum magni Ecclesiae doctoris sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum, probatorum nihilominus historicorum, et geographicorum opinionibus, ac brevis Illyricanae chronologiae adjumento erutum, atque cum vita ejusdem purpurati Dalmatae* (Neostadii Austriae: Ex typographeo Mülleriano, 1752).

Bedeović, Josip. 2017. *Knjiga o Sv. Jeronimu, Iliriku i Međimurju*, prijevod Marko Rašić, predgovor (»Proslav«) Juraj Kolarić (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Križevcima / Tkalčić – Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije / Družba Braća Hrvatskoga Zmaja; Čakovec: Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu / Zrinska garda Čakovec, 2017).

Benger, Nicolaus. 1743. *Annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum eremitarum S. Pauli Primi eremitaе*. Volumen Secundum. Duos in libros partitum. Quibus ab Anno Christi 1663. usque ad annum 1727. (Posonii: Typis Haeredum Royerianorum, 1743).

Bogdanović, Tomislav. 2010. »Kratak pregled povijest[i] pavlina s osvrtom na njihovo djelovanje u Križevcima«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 12 (Križevci, 2010), str. 170–187.

Bojničić, Ivan pl. 1906. »Kraljevske darovnice, odnoseće se na Hrvatsku. Iz kraljevskih registraturnih knjiga 'Libri Regii'«, *Vjesnik Kr.[aljevskog] hrvat-*

sko-slavonsko-dalmatinskoga Zemaljskoga arkiva 8 (Zagreb, 1906), sv. 8, str. 1–103.

Budak, Neven. 1993. »Društveni i privredni razvoj Križevaca do sredine 19. stoljeća«, u: Žarko Domljan (glavni urednik), *Križevci. Grad i okolica* (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), str. 41–49.

Buturac, Josip; Stanisavljević, Mirko i drugi (pripremili). 1958. *Zaključci Hrvatskog sabora*, svezak 1: 1631–1693 (Zagreb: Državni arhiv NR Hrvatske u Zagrebu, 1958).

Cvitanović, Đurđica. 1993. »Pavlini samostan i crkva sv. Ane«, u: Žarko Domljan (glavni urednik), *Križevci. Grad i okolica* (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, 1993), str. 159–166.

Dobrica, Ladislav (autor izložbe i tekstova). 2010. *Ivan Zakmardi i njegovo naslijeđe. Izložba u povodu Dana arhiva 11. listopada 2010* (Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2010).

Dobronić, Lelja. 1951. »Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201.«, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Knjiga 283. Odjel za filozofiju i društvene nauke, knjiga 2 (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1951), str. 245–[329].

[Eggerer, Andreas]. 1663. *Fragmen panis corvi protoeremitici seu Reliquiae annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum eremitarum Sancti Pauli Primi eremitaе* (Viennae: Ex officina typographica Matthaei Cosmerovij, 1663).

Elemér, Mályusz. 1930. »A szlavóniai és horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Országos Levéltárban«, *Levéltári Közlemények* 8 (Budapest, 1930), str. 65–111.

Gyöngyösi, Gregorius. 1988. *Vitae fratrum eremitarum Ordinis Sancti Pauli Primi eremitaе* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988).

Horvat, Karlo. 1905. »Ivan Zakmardi, protonotar kraljevstva hrvatskoga«, čitao u sjednici historičko-filologičkoga razreda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. studenoga 1903., *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Knjiga 160. Razredi historičko-filologički i filozofičko-juridički. 63. (Zagreb: [Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti], 1905), str. 55–115.

Horvat, Karlo. 1913. »Zapisci od 1752. – 1759. Ivana Josipovića, župnika križevačkoga. Prilozi za povijest hrvatsku u XVIII. vijeku iz 'liber memorabilium' župe križevačke«, primljeno na sjednici razreda historičko-filologičkoga Jugoslavenske akademije

- znanosti i umjetnosti dne 5. decembra 1906., *Starine [JAZU]* 34 (Zagreb, 1913), str. 305–365.
- Kercselich, Balthasar Adamus. 1952. *Annuae sive Historia ab anno inclusive 1748 et subsequitis /1767/ ad posteritatis notitiam* (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1952) / Baltazar Adam Krčelić, *Annuae ili Historija 1748–1767*, preveo Veljko Gortan (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1952).
- Košćak, Anđelko. 2016. *Križevci: duhovna baština* (Križevci: Župa sv. Ane Križevci, 2016).
- Krpina, Zdravka. 2015. *Leksikon katoličkih redova. Muški redovi* (Zagreb: Naklada sv. Antuna, 2015).
- Laszowski, Emilius (collegit et edidit). 1905. *Monumenta historica nob.[ilis] communitalis Turopolje olim »Campus Zagrabiensis« dictae*, volumen secundum. 1467. – 1526. (Zagrabiae: Typis Antonii Scholz, 1905) / Emilij Laszowski (sabracao i izdao), *Povjesni spomenici plem.[i]čke općine Turopolja nekoć »Zagrebačko polje« zване*, svezak drugi. 1467. – 1526. (U Zagrebu: Tiskom Antuna Scholza, 1905).
- Laszowski, Emilij (uredio). 1916. *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae*, volumen II. / *Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, knjiga II: od godine 1531. do godine 1540., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 38 (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1916).
- Laszowski, Emilij (uredio). 1917. *Monumenta Habsburgica Regni Croatiae Dalmatiae Slavoniae*, volumen III. / *Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, knjiga III: od 1544. godine do godine 1554., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 40 (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1917).
- Lopašić, Radoslav (sakupio i uredio). 1885. *Spomenici hrvatske Krajine*, knjiga II: od godine 1610 do 1693., *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. 16 (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1885).
- Lukinović, Andrija (skupio i priredio). 1992. *Povijesni spomenici Zagrebačke biskupije (1395–1420.)* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost / Arhiv Hrvatske, 1992).
- Mallechich, Casparus. 1708. *Quadripartitum regularium* (Viennae: Typis Annae Franciscae Voigtin, 1708).
- Orosz, Franciscus. 1747. *Synopsis annalium eremico-nobiticorum ff. eremitarum Ordinis S. Pauli Primi eremitae* (Sopronii: Typis Annae Mariae Rennauerin, 1747).
- Pavleš, Ranko. 2007. »Srednjovjekovni posjedi na području Poljane, Đurđica i Treme kod Križevaca«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 9 (Križevci, 2007), str. 26–35.
- Pernjak, Dejan. 2019. *Uloga pavlinskog samostana u Križevcima (1667.–1786.) u zavičajnoj povijesti*, doktorski rad obranjen 16. srpnja 2019. godine na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Mentor: Mijo Korade (Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2019).
- Petrić, Hrvoje. 2005. »O katoličkoj obnovi i obrazovanju na području Senjske, Modruške i Zagrebačke biskupije u 17. stoljeću«, *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja* 4 (Koprivnica, 2005), broj 8, str. 147–166.
- Petrić, Hrvoje. 2010. »Studenti iz hrvatskih zemalja na sveučilištu u Olomoucu u ranome novom vijeku (1589. – 1781.) s posebnim osvrtom na studente križevačkog kraja«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 12 (Križevci, 2010), str. 221–225.
- Petrić, Hrvoje. 2012. *Pogranična društva i okoliš. Varaždinski generalat i Križevačka županija u 17. stoljeću* (Samobor: Izdavačka kuća Meridijani; Zagreb: Društvo za hrvatsku i ekonomsku povijest i ekohistoriju, 2012).
- Pisk, Silvija. 2016. *Pustinjaci podno Garić planine* (Zagreb: Leykam international, 2016).
- Sabljar, Vinko (uredio). 1866. *Miestopisni rječnik kraljevinah Dalmacije, Hèrvatske i Slavonije / Vinzenz Sabljar, Orts-Lexikon der Königreiche Dalmatien, Kroatien und Slavonien* (U Zagrebu: Nakladom i bërzotiskom A.[ntuna] Jakića, 1866).
- Sekulić, Ante. 1986. *Remete. Pavlini u Hrvatskoj* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1986).
- Sekulić, Ante. 1989. »Pregled povijesti pavlina«, u: Đurđica Cvitanović, Vladimir Maleković, Jadranka Petričević (urednici), *Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244-1786. Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, umjetnički obrt, književnost, glazba, prosvjeta, ljekarstvo, gospodarstvo* (Zagreb: Globus / Muzej za umjetnost i obrt, 1989), str. 31–40.
- Sekulić, Ante. 1997. *Pavlinski prinosi hrvatskoj književnosti* (Zagreb: Sekcija Društva hrvatskih književnika i Hrvatskog centra P.E.N.-a za proučavanje književnosti u hrvatskom iseljeništvu, 1997).
- Smičiklas, Tadija (collegit); Kostrenčić, Marko (digesit). 1976. *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, volumen XVI. *Diplomata annorum 1379–1385*. Continens (Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium,

1976) / Tadija Smičiklas (sabrao); Marko Kostrenčić (uredio), *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, svezak XVI. Listine godina 1379–1385. (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1976).

Tinodi, Ivan. 2006. »Križevačke ciglane«, *Cris: časopis Povijesnog društva Križevci* 8 (Križevci, 2006), str. 108–139.

Tkalčić, Joannes Bapt.[ista] (edidit). 1894. *Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae metropolis Regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae*, volumen secundum. (Diplomata: 1400 – 1499.) (Zagrabiae: Velocibus typis C.[aroli] Albrecht, 1894).

Varga, Júlia. 2004. *Magyarország diákok a Habsburg Birodalom kisebb egyetemén és akadémiáin, 1560-1789 / Ungarländische Studenten an den kleineren Universitäten und Hochschulen des Habsburger Reiches, 1560-1789* (Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, 2004).

Ownership Relations Between Paulines of Križevci and the Local Community on the Example of Lemeš and Erdovec Estates

Summary

The Paulines are a Catholic monastic order founded at the beginning of the 13th century in south Hungary. They arrived at the Croatian territory around 1244, at the time of the founding of two monasteries, one in Dubica and the other in Remete near Zagreb, founded in 1240 or 1244. They came in Križevci at the time of the so-called Pauline monastic renewal, which took place during the 17th century. At the instigation of Ivan Zakmardi Dijankovečki, a Pauline monastery was founded in Križevci in 1665. However, the Paulines officially arrived in Križevci in April 1667, following the resolution of their dispute with the Franciscans. The Paulines increased their assets through donations, loans, and various legacies. In such a manner, they also acquired estates in the area of Lemeš and Erdovec. By focusing on those two estates, this article gives an overview of the proprietary relations between the Križevci's Paulines and the local nobility, as well as between the Križevci's Paulines and the citizens. The Paulines acquired their estates as gifts, loans, and by trade or substitution. They came into the possession of Lemeš as early as 1667, when the first dispute they had over a disturbance of their property was recorded, while the oldest document in the Pauline archives concerning Erdovec dates back to 1641.

Keywords: Paulines, Križevci, Donji grad, Lemeš, Erdovec, Ivan Zakmardi Dijankovečki, proprietary relations, Pauline monastery of St. Anne in Križevci